

Naš List

Izhaja vsako soboto; ako je ta dan praznik, pa dan poprej. — „Naš List“ ima vsak mesec prilogo „Slovenska Gospodinja“ ter velja za celo leto 5 K. za pol leta K 2:50. Naročnina se plačuje vnaprej, na naročbe brez istočasno vposlane naročnine se ne ozira.

Uredništvo in upravništvo je v Kamniku, kamor naj se izvolijo pošiljati dopisi, naročnina in reklamacije. Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi se računajo tristoletna petit-vrsta 16 v. za enkrat, 14 v. za dvakrat, 12 v. za trikrat, za večkratno objavljenje nizke cene.

Leto I.

V Kamniku, 4. februarja 1905.

Štev. 5.

Interregnum pri nas.

Iz nižav onkraj Karpat, iz sedanje južne Rusije so se preselili Slovenci z Bolgari, Srbi in Hrvati na Spodnjo Donavo, in ko so zapustili l. 568. Langobardi Panonijo in odšli v Italijo, so zasedli Slovenci prazne dežele in se začeli potem pomikati ob Muri, Dravi in Savi v vzhodne planinske dežele, tako da so prebivali tedaj po vsej Panoniji in po pokrajinah nekdanje rimske provincije Norikum. To so današnje pokrajine: zapadna Ogrska med Donavo in Savo, sedanja Slavonija in Hrvatska, vsa Kranjska do Julijskih Alp in Karavank, vsa Štajerska, Spodnje in Zgornje Avstrijska na desnem bregu Donave, Solnograško, Koroško in vzhodni del Tirolske. Krajevna imena kakor Mödling pri Dunaju (slovenska Metlika), Pustertal na Tirolskem (slovenska Bistriška dolina), Veliki Klek, popačeno v Großglockner, tako tudi mnogo imen v Karpatah govori še dandanes glasno in neutajno o nekdanji veliki domovini Slovencev. Toda Slovenci so bili miroljubni, pohlevni in krotki, kakor so še dandanes in tlačani so najprej Obrom in komaj so se otresli tega jarma, že so jim gospodovali Nemci. In te razmere se vzlic 1200 letim, ki minevajo od tega žalostnega trenutka, niso do danes še izpremenile... Kratka doba samostalnosti pod kraljem Samom izgine v tej temi kakor komet v temni viharni noči.

Tako je izgubil narod svojo politično in socialno samostalnost. Plemstvo je bilo tuje ali pa potujčeno. Po mestih, kjer so se naseljevali nemški trgovci in obrtniki, je gospodovala izključno le nemščina in latinščina in slovenski jezik se je umaknil v podrte kočee seljaške.

Omika je bila sploh težko pristopna, in še ta se je gojila zlasti med duhovščino povsem latinski. Vse, kar so pisali duhovniki, so pisali v latinskem jeziku; latinsko so pisali celo pridige, ki so jih govorili pozneje slovenski.

Ali pustimo to, kar se je že čestokrat dokazalo in povedalo. Mi ne smemo pozabiti, da nam ni opravičiti toliko s tem, kar je bilo, ampak z razmerami, ki so še zdaj. —

Interregnum je ozko spojen z zgodovino habsburške hiše. Različni knezi so se potegovali za vladarski naslov na Nemškem in nekaka ironija se mi zdi, če je posegel nekdanji ravno Habsburčan Rudolf (l. 1278) v to brezpravno dobo in zavil vrat pestni pravici, kot ustanovnik baš tiste dinastije, kateri plačujemo zdaj skromni Slovenci znaten davek. Ko bi bili vsi vladarji, kar nam jih je že gospodovalo od Obrov in Bavarcov sem ženialni Habsburžani Rudolfi Ustanovniki, ki je bil obenem tudi nadarjen in bistroumen diplomat, bi se nam godilo gotovo vse drugače in mi bi morda ne imeli pravice govoriti o interregnumu pri nas.

Krivice, ki se nam gode pri imenovanju vseh državnih uradnikov, so bile že nešteto krat neovržno dokazane in ožigosane po vseh slovenskih časopisih in — bodo še tudi v naprej.

Ves upravni aparat na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem kaže vse o čem drugim, kakor pa o tisti enakopravnosti, ki nam jo je podpisal sam Franc Jož I, senior evropskih vladarjev, v znanem patentu. In če nam je zagotovljena in zajamčena ta pravica samo na papirju, ni tega kriv 75letni cesar avstrijski, ampak od tedaj, kar imamo ustavo in ministre — slabi cesarjevi svetovalci, če govorimo s Tolstojem...

Pogoj obstanka in svobode vsakega naroda je njegova duševna izobrazba. Vojaštvo ne pride pri tem

prav nič v poštev in uživa ta kasta neopravičeno slavo in zanimanje gotovih krogov. Gorje narodu, ki nima lastnih virov, iz katerih bi zajemal tisto silo, ki mu ne da zaostajati za drugimi narodi v svetovnem poletu. Vsa takomenovana kulturna ljudstva so navezana, da vedno napredujejo v svoji individualnosti, da se vedno razvijajo v svoji posebnosti. V naravi sami vsega žitja in bitja je zapopaden ta nauk o večnem napredovanju. Napredek sam ni drugega kakor — življenje.

Če torej vemo, da obstoji vsa omika le v spolnjenju človeškega duha in da mora tako tudi vsak narod že samo vsled tega zakona, vsled principa napredovati, kaj torej z ljudstvom, ki nima dovolj sredstev svoje individualne izobrazbe ali pa ki se mu jemlje ta na tak ali drug način? Ali bo zato tak narod grešil proti zakonu o večnem napredovanju, ali mi bo smel zaklicati zato star filistejec: regula falsi? Ali je sploh kak narod tako močan, in če tudi je iz rajha (Viljemov izrek: Mit uns ist Gott!), da more ustaviti vsaj za hip svetovje v svojem teku? Vsak lajik bi se smejal takemu poskusu.

Kaj torej z narodom, ki mu ni dano dovolj prilike, da se izomika, kateremu se jemljejo sredstva, da se pridružuje istodobno in istovredno drugim, recimo večjim narodom? Ali bo moglo zato zaostati tako ljudstvo za svojimi sodobniki?

Vsled zakona o večnem svetovnem napredovanju, o popolnjenju in stvarjenju, o katerem smo govorili že zgoraj, vidimo, da je to nemogoče. Če nima narod iz samega sebe dovolj sredstev, da vstaja in hodi z drugimi, potem bodo prišla druga ljudstva in mu podala omiko v svojem, v tujem jeziku. Ljudstvo pa, ki jemlje duh od tujega naroda — bodisi že svojevoljno ali pa prisiljeno, kakor smo mi Slovenci — izgubiva s tem trenutkom svojo individualnost in svoj jezik.

Narodno vprašanje pomenja torej pri tem vso eksistenco in obstoj posameznega ljudstva kot narodne skupine. Njegovo blagostanje in stremljenje po lastni popolnitvi — to imenujemo tu nacionalno, narodno vprašanje.

Moderna stremljenja človeštva so sicer res očitana tudi z mednarodno potezo, ali ta internacionalizem je sledeči: pri velikih organizacijskih stremljenjih mora utihniti vsaka individualnost in narodna posebnost, ker tu gre za glasne zahteve celokupnih interesov, kjer izgine vsaka zahtevana predpravica ali tudi pravica posameznega naroda ob zahtevah tlačanih prsi občnega trpečega človečanstva. Razvoj gospodarskega žitja uči jasno, da izjednačuje ta vedno bolj in bolj narodna in individualna nasprotstva in da osredotočuje človeški duh svojo moč vedno bolj na to, kako bi bilo odpraviti iz sveta — glad.

Socialističnih idej in stremljenja ni moči več spraviti iz sveta, če tudi imajo še začasno strankarski pečat na sebi, ali s tem še ni rečeno, da mora biti zato izključeno vsako gibanje, ki bi je označevale narodne barve. Res nas uči zgodovina, da se je razvil internacionalizem šele po nacionalizmu, ali mi moramo tudi pomisliti, da je bila narodnost posebljena v človeštvu na tisti stopnji razvoja, ko še ni bil poznan kapitalizem z vsemi svojimi strašnimi podobami, kakor so: uboštvo in siromaštvo vedno večjih mas, krize, karteli, trusti itd. Nacionalizem je našel rodovitna tla v socialni strukturi tedaj, ko še ni vzdramil glad zatirane iz svoje malomarnosti in brezdelnosti, učil je ljudstvo spoznavati važnost udeležbe pri javnem življenju.

In kakšna je bila uloga, ki jo je imel nacionalizem pri takih družabnih razmerah? S tem, da ga

je pričelo človeštvo spoznavati in upoštevati, je bila obenem že tudi končana perioda slave njegovega bitja. S tem, da je apeliral na celokupno človeštvo brez vsakih stanovskih razlik, le na njih občutek in čut, na stare navade, šege in običaje, je dosegel, da so se pričeli obračati do zdaj še neorganizirani in neinteresirani sloji, ponajveč kmetskega in delavskega stanu, javnemu življenju. Pobjajali so vsako tuje pomešavanje in se branili vsakega vnanjega vpliva in šli s tem nehote na roko tedaj še v povelju se nahajajočemu načinu kapitalistične produktivnosti.

Kakor potrebuje vsa narava in vsako posamezno bitje naravnih ali pa umetnih varnostnih naredb, da se more uspešno braniti napram vsem svojim vnanjim nasprotnikom, če noče da pogine, tako zahteva tudi vsaka na novo ustanovljena socialna naprava, če si hoče zagotoviti svoj obstanek, vedno novih opor. Tako je postalo tudi vzklilemu načinu kapitalistične produktivnosti veliko življensko vprašanje, kje dobiti obrambni val. In kapitalizem si je znal spojiti tega z — narodnimi zahtevami, ki so brž provzročile popolno ločitev jezikovno različnih si ljudstev. To je in je bila revolucionarna sila nacionalizma.

V tej novi, narodni zavesti so pričeli iskati mejo med raznimi narodi in kot paralelo s temi mejnimi klini nam je imenovati še colni sistem, ki je imel varovati vsak vpliv tujine na domačo industrijo.

Marsikdo se bo morda vprašal, zakaj je bilo treba porabiti ravno narodno vprašanje, da je bilo mogoče pripeljati v javno areno tudi tisto ljudstvo, ki je bilo prikrajšano „na delu in obnem blagostanju.“ Gotovo le vsled tega, ker niso poznali drugih občnih interesov, kakor veliko dolžnost (tako so naglašali) varovati svoje jezikovne in običajne posebnosti. In kakor vemo, so ljudstva temu klicu res sledila, združila so se v jezikovno ločene zveze, da se more razviti v prid domačemu ognjišču in v naročju njim sorodnih src industrija, poljedelstvo in trgovina, in vse te posamezne stroke ujekleniti, dokler ne strejo samovoljno svojih okov, ker zveza postaja vedno večja, večja kot je nasprotnik sam.

S tem, da se je znalo pritegniti vse družabne sloje k temu primitivnemu javnemu interesu, je pospešil nacionalizem počasne in omahujoče korake k individualnosti — največji vrednosti človeka.

To je bil ves nastop nacionalizma — obenem tudi njegovo največje in pravo delo. On je vzbudil v človeku nov element, ki ga imenujemo samozavest posameznika, dal je slehernemu lastno zanimanje na javnem življenju. To je zasluga in delo nacionalizma — pred zaznanjem kapitalistične družabne strukture, ki je pri nas še nimamo.

Ideje o mednarodnosti so se rodile povsem na drugih tleh, kakor so slovenska. Naše ljudstvo ždi v pretežni večini v popolnem indiferentizmu in se važnosti političnega življenja kot predpogoj za obstanek naroda ne zaveda. —

Naj se mi oprost, če sem se bavil z vprašanjem o potrebi nacionalizma in internacionalizma podrobneje. Storil sem to iz tega vzroka, ker mi ni znano, da bi se govorilo kdaj pri nas o tej stvari od te strani, kot sem poskusil jaz. Tak radikalizem in šovinizem, ki ga je priporočal kdaj celo kak slovenski list po vzgledu nekaterih umazanih, po svoji vsebini malenkostnih nemških listov, tu ne pride v poštev, in pa vsled tega, ker nočem, da bi gledal kdo moja sledeča izvajanja v luči napačnega radikalizma in šovinizma.

Ostali smo prej pri trditvi, da je vsak narod prisiljen, da vedno napreduje, in če nima sam dovolj sredstev, črpa zaklade znanosti iz tuje šole, kar po-

meni toliko, kot strmoglaviti svoj jezik v morje pozabljenosti.

In kako je zdaj pri nas na Slovenskem?

Naši pl. Körberji vedo to prav dobro, ali če ne, bi bila pa to njihova dolžnost. In če se nam vzlic temu ne godi boljši, ali je odgovoren zato slab cesarjev svetovalec z vsem svojim bizantizmom? Mi pravimo: človek, ki se je povspel do te stopnje, ne more biti tako slab, da bi tega ne uvidel — **torej** — — —

Prvi pogoj za rešitev in razvoj slovenskega naroda je narodno šolstvo. Človek, ki pride iz normalne na srednje šole, se mora svobodno vzgajati, izključno le v duhu in jeziku, v katerem se je rodil in kakor ga je učila še kot dojenca rodna mati. S tem šele bi bilo omogočeno, da bi se razvilo v nas pravo narodno mišljenje, da bi je tudi razumeli, t. j. narodno mišljenje nam mora priti v kri in meso, kakor se zaveda Nemeec, da je Nemeec, Italijan, da je Italijan. In tu so mi v spominu one neizbrisne besede* našega dr. Ilešiča: Tega kulturnega smotra ne smemo izgubiti nikoli iz vidika. Marsikateri pravijo s Prešernom: „Bomo videli, kaj pride“, a morali bi govoriti: „Bomo delali, da pride!“ Zakaj naj bi pasivno čakali, da samo drugi določujejo smer dogodkom? V imenu vseh, ki so blaženo zadovoljni z našimi razmerami, govori Cankarjev arhitekt Tratnik: „Pustite ta dolgočasni šmar...“ Tratniki uživajo in čakajo... pri tem pa plavajo — kam?

In komu veljajo te besede?...

In kakšni so pogoji pri nas za narodno mišljenje? Kako so urejene slovenske šole, koliko gimnazij, realk slovenskih imamo?.. in univerzo?..

Pred menoj leži nebroj izpiskov posnetih iz najrazličnejših statistik avstrijskih, ali moje iskanje je vse zaman: slovenske srednje šole — kakor so dobili take nemške, češke, laške — ne najdem.

Seštejmo, koliko srednjih šol stoji sploh na naših tleh. In tu dobimo:

Na Kranjskem je popolnih gimnazij štiri, katerim je pridejan iz posebne milosti paralelni razred s slovenskim učenim jezikom, a to previdno samo v nižjih razredih („Die Jugend könnte sonst noch übermütig werden!“); samo nižjo gimnazijo z izključno nemškim učenim jezikom ima Kočevje. Popolno realko ima Ljubljana z nemškim (!) učenim jezikom in popolno dobi še Idrija. Upajmo vsaj, da se bo razvila tu prva slovenska srednja šola, „damit einem Herzogtum die Schmach erspart bleibe...“

Slovenska Štajerska ima pravico do slovenskih vzporednih razredov na gimnaziji v Celju in na spodnjih razredih Mariborske gimnazije se poučuje štiri predmete v slovenskem jeziku.

In s tem je tudi zapečaten slava psevdoslovenskega srednješolstva.

100.000 Slovencev na Koroškem in četrto milijona na Primorskem pa nima na nobeni srednji šoli niti enega slovenskega paralelnega razreda!

Če bi merili Slovence po istem merilu, kakor so Nemci sebe, bi morali imeti mi popolnih:

15 slovenskih gimnazij
5 „ realk
2 „ realni gimnaziji
11 „ obrtnih šol
4 „ trgovske šole
1 „ univerzo
2 „ drugi visoki šoli
(n. pr. trg. akademijo)
4 „ učiteljska

itd. — pa nimamo ničesar! —

Ker pa imajo Nemci gotovo le po zaslugi svojega nasilstva toliko šol, in če bi jih imeli razdeljene sorazmerno svojemu številu, potem bi prišlo tudi nam nekaj manj šol, na vsak način pa bi morali imeti slovenskih:

10—11 gimnazij
3 realke
6—7 obrtnih šol
2 trgovski šoli
4 učiteljska
1 trgovsko akademijo
1 vseučilišče.

Če pa primerjamo naše pokrajine s Spodnjo Avstrijsko, kjer so meščanske šole še deloma najprimerneje razdeljene, potem vidimo, da nam gre

na Kranjsko 8 meščanskih šol
„ Štajersko 7 „ „
„ Koroško 2 meščanski šoli
„ Primorsko 4 meščanske šole

in te vse le izključno s slovenskim jezikom.

* Ilešičeve opombe k publikacijam „Slovenske Matice“ za leto 1901.

Poljedelskih nižjih šol, kakor je na Grmu, nam ne gre samo ena, ampak dve do tri, in poleg tega še ena srednja šola iste stroke.

In zdaj se ozrimo še na nemštvo na Kranjskem, katerega slavo in sijaj zna ohraniti sloviti aparat na tako krivičen način v umetnem blesku na površju. Tem gre (sorazmerno) na Kranjsko — **0-37** gimnazij, o drugih šolah niti ne govorimo!!

Slovenski uradniki, sodniki, profesorji itd. — vsi ti se najljubeje preganjajo, če se oglase za narodne pravice, dočim sme c. kr. profesor Jos. Binder učiti na ljubljanski realki, da ni na Koroškem nobenega Slovenca. Dr. Binder je sicer kot privatna oseba lahko tudi kavalir, ali kot politik je nečuvven „chauvinist“. To ve že vsak.

Najvišje uradne službe na Slovenskem so skoro brezizjemno v nemških rokah. Pošiljajo se nam na uplivnejša mesta obubožani nemški plemenitaži, dokler se ne izprazni za nje mesto v ministrstvu, in po velikih sodnijah na Slovenskem se niti narod v svojem jeziku zagovarjati ne sme. — Slovenci dobe vedno le to, kar je že odpadlo od boljših miz.

Ne dajo se nam šole, preganjajo se slovensko misleči uradniki, teptajo se nam najprimitivnejše narodne pravice, vsak poskus, upreti se temu nasilstvu, bi se siloma udušil — ali je kaj drugače, kakor da imamo interregnum, pestno pravico?

Pri nas ni narodno vprašanje v zvezi s šovinizmom, ampak pomenja le boj slabejšega proti močnejšemu, boj za narodno samostalnost.

In šele tedaj, ko nam izvojujejo naši poslanci in nam prepusti vlada to, kar bi morali imeti že davno, potem šele pridemo — korak dalje. — t —

Pereče vprašanje.

II.

Ustanavljajoče „Naš List“ nas je vodila ta edina misel, odpreti predale člankom, tičočim se v prvi vrsti našega najakutnejšega vprašanja — gospodarstva, gospodarstva našega celega naroda. S strahom za bodočnost Slovencev smo konstatovali dan za dnevom, da se v vseh slovenskih listih slovenskemu gospodarstvu ne posvečuje nikake pozornosti, ali pa tako poredko in s tako malim zanosom, da ni bilo pričakovati nikakih realizacij sproženih idej — in dejansko jih tudi ni bilo, izvzemši gotovo strujo, katero so zastopali gospodarski lajki in ž njo — gospodarsko mnogo škodili slovenskemu narodu.

Z zadovoljstvom pa konstatujemo, da se je letos časopisje začelo bolj zanimati za gospodarsko vprašanje. Čeprav posamezni listi prinašajo le sporadično — gospodarske članke, veseli nas to vendar — le, dviga se nam vsaj up, da bo na sebi silna, toda doslej v javnosti molčeča gospodarska struja polagoma začela pridobivati tal tudi v Slovenih, četudi že domalega ob dvanajsti uri.

Tako smo v zadnjem času v enem naših dnevnikov čitali članek, ki kaže, da je med nami še ljudij, ki vidijo narodno našo rešitev v močnem gospodarskem delu, v prvi vrsti pa v domačem industrijalnem podjetništvu, katero danes še spi spanje pravičnega. Besede, ki so v članku izrečene, so zlate besede, — a žal so lepe besede pri nas zlato, ki ne najde odjemalca! Že so se govorile, ostale pa so glas vpjočega v puščavi!

Ako hočemo povzdigniti, pa kaj povzdigniti, — ako hočemo zasnovati domačo industrijo, moramo imeti najprej v posesti to, na čemer temelji industrijsko podjetje. Temelj pa je: ugodna lega v bližini prometnih zvez, zemljišče, vodna moč in druge udobnosti, ki omogočujejo rentabiliteto podjetja, v prvi vrsti pa denar in energija naroda. Razun energije bi bilo pri nas vse na razpolago; ker pa ni energije, ni podjetij.

Zgodi pa se lahko, da bodo udobnosti, ti prvi in naravni pogoji za ustanovitev industrijalnih podjetij v naši domovini vsled naše malomarnosti polagoma prešli v tuje roke, ki bodo (nam pred nosom!) na njih ustanovljale podjetja, kakoršnih mi nismo hoteli in ne znali. In če se hitro ne ganemo in si pred tujcem ne zagotovimo vseh domačih naravnih zakladov — dali smo zadnje orožje iz rok.

Tujci so postali jako pozorni na naše kraje. Osebito so obrnili svoje poglede na Gorenjsko in od preteklega poletja in jeseni se je to zanimanje silno povzdignilo. O tem pričajo ne le razne govorice glede namer tujcev ob bohinjski železnici, marveč tudi faktični dogodki, kakor nakup vodnih močij in zemljišč ob Savi in železnici itd.

To gibanje tujcev v Gorenjski bi nam moralo odpreti oči, da pohitimo osvojiti in zagotoviti si vse

še ostale naravne zaklade, da se tako zavarujemo pred tujim navalom.

Prvo bi bilo torej, da se čim najprej ustanovi osrednji odbor za pospeševanje domače industrije, čegar naloga bodi, zasesti omenjene naravne zaklade, v prvi vrsti na Gorenjskem.

S tem korakom ne smemo prav nič odlašati, ker drugače se lahko pripeti, da nam tujci izpred ust pograbi vse najboljše grizljeje, ki bi bili potem za nas nenadomestljivo izgubljeni. Še le, ko si osvojimo te točke, začnimo mirneje in treznejše premišljevat o vrstah industrij, katere hočemo ustanoviti.

Pri tem moramo omeniti, da je cela vrsta industrij, katerih rentabiliteta leži na dlani. Resnično je, da nam je najprej ustanavljati podjetja, katerih izdelke zahteva naša domača potreba in teh je več nego samo tovarne za poljedelske stroje in izdelovanje superfosfatov.

Že naš naroden ponos zahteva, da naredimo konec škandaloznim odnosajem, da nas zalagajo tuje, po največ židovske tovarne z izdelki, o katerih tu govorimo. Na sto in stotisoče srebrnih kronic je že romalo iz naših krajev ven v nemške in židovske tovarne, v roke ljudij, ki so naši največji politični nasprotniki.

Mesto da pošiljamo svoj krvavo prisluženi denar v tuje tovarne, naj bi ostal ta denar na domačih tleh, v slovenskih rokah, a domača industrija naj bi postala še razun tega krepka materijalna opora za naše druge namene, kakor je naše šolstvo itd. Oglejmo si bližnje Nemce, ki od mastnih dohodkov svoje industrije žrtvujejo milijone in milijone v izobraževalne in politične svrhe, — a to celo v krajih, kjer se Nemci nahajajo kot gostje na tuji zemlji.

Ogromni dohodki onih nemških podjetij, ki se bodo — ako bomo slepi! — še ustanovljala na slovenski zemlji, bodo po precejšnjem delu pomagali zlagati oni nevarni fond „Schulvereina“ in „Südmarke“, kojih namen je, graditi nemški most do Adrije.

Ali se ne pravi torej dajati tujcu v roke gorjačo, s katero bije po nas, odpirajočih mu na stežaj vrata v svojo domovino? Kak vnebovpjioč naroden greh stori torej Slovenec, ki izroči tujcu le pedenj zemlje ali le kapljico vodne moči!

In vendar grešijo v tem oziru v prvi vrsti baš naši narodno razupiti ljudje!

Raznaša se sedaj zopet vest, da je neki domačin Blejec prodal svoje večje podjetje — Prusu. Tega lahko ne verujemo, posebno ne sedaj, ko mora vsaj na Gorenjskem sleherni uvideti veliko nevarnost, ki preti s strani tujcev! Če pa se je to le obistinilo, potem ne vemo izraza, s katerim bi takega prodajalca nazvali, ki v času najhujših navalov tujcev in največjega odpora celega Slovenstva — mirno koplje grob Slovencev.

Potem pa naša kronika nima drugega posla, nego suho poročati: A na Bledu je prodal svoj hotel temu in temu tujcu za to in to ceno; v Mostah na Gorenjskem je kupil B (žid) vodno moč z zemljiščem, da zgradi novo predilnico, — neki Madjar napravi istotam elektrarno; v Domžalah je kupil Nemeec Ladstätter Jovanov mlin itd. Pri tem pa poročevalcem ne udari rodoljubno srce niti za eno terec burneje, — kakor bi se vse to moralo že samo ob sebi razumeti!

To pa so žalostna poročila, — ta poročila so tragedija našega naroda!

Nam bije zadnja ura osamosvojitve na industrijskem polju. Ako prespimo to uro, je odklenkalo naši samostojnosti za večno.

Ako se pri vseh teh opominih še vedno ne ganejo zastopniki našega kapitala, da bi storili svojo dolžnost, potem nam preostaja le še edina pot — da angažiramo vsaj tuj, slovanski kapital.

Nadejam se, da se Slovenci že v zadnjem trenutku zdramimo in z lastno močjo pripomoremo do nenadnega razvoja slovenske industrije.

V bodočem članku bom naštel nekatera podjetja, ki bi bila v sedanjem času pri nas v prvi vrsti potrebna in ki bi bila tudi dobičkonosna.

K gibanju na Ruskem.

Kratek obris njegovega razvoja od početka do leta 1890.*

(Konec.)

Že v našem pričetku tega članka (glej št. 3. z dne 21. januarja t. l.) smo pokazali začetke socialnega razvoja na Ruskem, tistega gibanja, ki bo čim prej usodno ruskemu absolutizmu.

* Pomotoma je izostala zadnjič ta pripomba. Tudi je oprostil Aleksander II. kmete desetine l. 1869. in ne 1859.

Pokazali smo, da se je pojavila po atentatu na Aleksandra II. iznova reakcija. Kar je bilo do tega dne že dobro zasnutega, je bilo pokopano z nesrečnim dnevom 13. marca 1881. Voditelji napredne stranke so bili večinoma v ječah, le nekaj jih je ušlo čez mejo in vlada je imela v družabnem življenju zdaj večji vpliv kakor kdaj prej. Vsa stremjenja narodovoljcev s svojimi terorističnimi načeli so se pokazala ljudstvu kot hudodelci, ki jih mora obsojati slehern človek, komur je kaj mari občno blagostanje in družaben red. Vsaki občini je bil postavljen „zemski načelnik“ in vlada si je znala gotovo izbrati moža iz svoje vrste. Ti načelniki so delali, kar so hoteli, zatirali so ljudstvo in mu delali vse križem krivice, kakor so hoteli, ker niso bili pod nikako kontrolo.

V to nesrečno dobo 1881—84 padejo tudi prva krvava preganjanja židov. Vlada je znala prirediti take izgredne proti njim na umeten način, s tem, da je nahujskala ljudstvo, zato da je mogla izdati potem znane odredbe proti židom, v katerih jim krati njih družabne pravice. Naslednik umorjenega carja, Aleksander III. se je hotel sicer pokazati ljudstvu prijaznega in ukazal je ustanoviti kmetijske posojilnice, ki naj bi imele namen, pomagati ljudstvu iz obupnih razmer. Ali objednem s temi bankami je ustanovil tudi take za plemenitnike in kakor nas uči žalostna izkušnja, so imeli od teh res plemenitaši velike koristi, in zato tem manjše kmetje.

Izmed tedaj ubeglih je bil tudi znani publicist Plehanov, ki se je odpovedal teroristični tendenci, kot glavni princip in učil, da je treba imeti zato tem večjo skrb za občno maso. In to ravno so bili kmetje in proletarijat, ki je zavzel kakor skokoma največje dimenzije. Poleg Plehanova sta ubežala tudi Aksiljev in Vera Zosuljuč, ki so se navzeli vsi novega duha, ki je preveval tedaj zatirane sloje in to so bile ideje socialno-demokratične stranke.

Črpali so svoje nauke iz Marksovih knjig in že med letom 1883. in 1884. so izdali v Švici sloviti manifest „Osvobodženija trudá“ (= osvobodjenje dela), v katerem pozivljajo k idejam socialno-demokratične stranke.

V istem času se je oglašil tudi liberallec Katkov, ki pa je izpremenil kmalu svoje napredno stališče in služil vladni reakciji. Ali vzlic temu se mu ne morejo odrekati njegove zmožnosti: bil je mogoče najbolj nadarjen publicist tega časa.

Misliti pa ne smemo, da se je pojavilo samo v nižjih hrepenenja po svobodi: v tem času so zadobile tudi želje takozvane inteligence pot v javnost.

Zastopniki tega sloja so bili pisatelji, pesniki in beletristi, kot prvi zgodaj umrli Nadson, s primkom „pesnik bolne generacije“, katerega poezijo preveva vse drugače melanholičen duh in intimna miloba njegova sodobnika Fruga, tako da je postal kmalu ljubljeneec zlasti mlajših. Frug je bil žid in naravno, da je vzel največ motivov iz zatiranja svojega rodu in v resnici so te pesni najlepši in najpopolnejši proizvodi v ruski liriki zadnjih let. Koj po Nadsonovi smrti je zaslovel Minskij s svojimi „trojnimi muzami“: muza boja, muza čiste umetnosti in muza resnice. Pesnik se odloči za poslednjo. Minskega nprav je prav čudna in navaden človek bi jo imenoval celo neznačajno: svoje naziranje vedno menjava — prav kakor je bil tudi čas valovit, v katerem je sodeloval. Poleg nekaterih posnemalcev nemškega pesnika-filozofa Nietzscheja, simbolistov in dekadentov pa zasledujemo kot najslavnejšega šele pred nedolgo umrlega pisatelja Antona Čehova.* Iz vseh slojev ruskega življenja si je poiskal snovi za svoje mojstrske skice, ki so potegnile nase naenkrat pozornost cele Rusije in ostalega kulturnega sveta. In tudi če postaja v svoji analizi te strašne duševne in moralne atmosfere včasih humorističen in celo vesel, je ta njegov nasmeh le navidezen, za katerim se skriva ta njegova žalost in neutešeno hrepenenje po izhodu iz vse te ničnosti, v kateri je gomazelo in gomazi povečem še danes rusko življenje.

Vzlic vsemu temu pa je dobila vlada s svojo reakcijsko politiko vedno trdneja tla med ljudstvom pod plaščem patriotizma in znali so dobiti pod to krinko celo večino liberalnih elementov zase. K temu občenemu mišljenju patriotizma je pa še pripomogla započeta vojska v Bulgariji, ki je našla na Ruskem res zelo patriotičen odmev, tako da je mislila vlada svoje stališče že popolnoma utrjeno, zlasti ker se ji je posrečilo, zatreji gibanje narodovoljcev in je bil videti res povsodi nekak razvoj, ki ga je znala pokazati vlada v luči napredka. Od ubožanih plemenitnikov in manjših kmetov so pokupovali svet

različni trgovci, bogatejši kmetje in drugi podjetniki. Svoje zemlje prosti plemenitaši so se umaknili v mesta, kjer so se prištevali k inteligentnim in z njimi so šli tudi manjši kmetje, ki so se poprijeli zlasti dela po tovarnah in povečali s tem izdatno novi sloj delavstva, proletarijata, ki je vse bolj dovteten novim socialističnim idejam, kakor pa je bil kmetijski stan, ki so včasih zgrabili celo sami svoje propovednike in jih izročili policiji. (Tako se je godilo zlasti zemljevoljcem 1874—79.)

Tako vidimo, da je dobilo življenje v Rusiji polagoma novo lice in se izcimilo s tem do te socialne družbe, kakor jo imamo tam še danes.

Ali med socialistično stranko, ki je vplivala tako mogočno iz tujine na domače razmere, se je pojavil kmalu notranji razkol. Bili so tu na eni strani čisti socialni demokrati z izključno Marksovimi pojmovanjem, na drugi pa zopet pripadniki nove struje, ki je imela še v domačih razmerah svoj izvor.

Dočim so se odtrgali prvi popolnoma domovini in naravnost oboževali Marksa — zato so zvali te pristaše Marksiste — je vzklila druga struja take-rekoč iz idej narodnaje volje in dobila zato tudi ime narodniki. Ti še vedno niso izgubili vere, priti potom starih navad v občinah do komunizma, Marksisti pa so vedno naglašali potrebo kapitalističnega razvoja, in vzlic temu so zmagovali, če tudi so povdarjali narodniki, da more imeti tak razvoj za Rusijo le slabih posledic, ker dežela ni zmožna priti na ono pot razvoja, kakor je prišla zapadna Evropa. Da so prodirali na celi črti Marksisti, se imajo zahvaliti največ mladini, pred vsem akademiki, ki je kar pila nauke iz Marksovih globokih študij in razvijala pravo propagando za nove ideje.

Vse to se je pojavilo do leta 1890, ki bi je lahko imenovali nekak pravi začetek tega gibanja, ki vznemirja v teh trenutkih ves svet: ali res pride na Ruskem v dolednem času do revolucije ali ne? 7.

Nemiri na Ruskem.

Deputacija delavcev pri carju.

Dne 1. februarja ob treh popoldne sprejel je car v Carskojem selu 34 mož broječo deputacijo delavcev iz raznih petrograjskih tovarn. Deputacijo sta spremljala finančni minister in generalni guverner Trepov. Po pozdravu „Dober dan, moji otroci“ in na odzdrav delavcev „Zdravje Vašemu Veličanstvu!“ nagovoril je car delavce, grajal nemire in opominjal deputacijo, naj delavstvo vstraja v potrpljenju, ker volja carjeva je, skrbeti za delavce in jim olajšati bedno stanje. — Nato se je deputacija podala v cerkev ter opravila tam kratko molitev. V nekdanjem liceju v Carskojem selu je bila potem tudi pogoščena.

Carjeva družina izrazila je vsem družinam dne 22. januarja umorjenih in ponesečenih svoje globoko sožalje in dala v podporo potrebnim 50.000 rubljev.

Dozdevni atentat na carja.

Rusiji sovražni listi se v enomer zabavajo z idejo nameravanega atentata na osebo ruskega carja o priliki blagoslovljenja vode ob Nevi. Komisija, ki je vso stvar preiskala, pa je prišla do mnenja, da, ako bi se bil nameraval atentat na življenje carjevo, bi se bil isti prav lahko posrečil iz tolike bližine, kakor se je streljalo. Ker se torej ni izvršilo po želji prekucuhov in njih-somišljenikov v inozemstvu, je le dokaz, da ni govora o atentatu, marveč o pomoti vsled malomarnosti, katera pa bi bila lahko postala usodna, da ni Bog varoval dragoceno življenje carjevo. Pomota pa je bila v tem, da je v tretjem topu obtičala karteča še od vojaških vaj, ki so se vršile 17. m. m. in pa v dejstvu, da so topničarji pred streljanjem ob Nevi preiskali topove le od zunaj in ne tudi od znotraj.

To je v glavnem vzrok nesreče, ki se je pripetila, — a že zaradi tega nepremišljenega dejanja morajo topničarji s poveljniki vred na azijsko bojišče, kjer jih morda zadene gotova smrt. Preiskovalni komisiji je predsedoval polkovnik Rostislavov ob nadzorstvu generala Pavlova, vojnega prokuratorja petrograjskega vojnega okraja.

Izjava očividca o petrograjskih dogodkih.

Neka v Petrogradu z bogatim trgovcem omožena Dunajčanka poroča svojemu očetu v posebnem pismu o dogodkih v Petrogradu. Ta dama stanuje na Nevskem prospektu, torej v kraju, v katerem so se po glasovih izvestnega časopisja vršila „najhujša klanja“. A njeno pismo se glasi, da je iz večine vse izmišljeno, kar poročajo o teh dogodkih izvenruski listi, kajti o velikih demonstracijah in pobojih niti govora ni (?).

Dogodki na deželi.

V posameznih večjih in manjših mestih Rusije so delavci pričeli stavkati.

V Varšavi je baje stopilo v štrajk okoli 100.000 delavcev. Preteklo soboto je mesto izgledalo kakor bi bilo oblegovano. Promet je prenehal, a nebrojne množice so drville po cestah gori in doli. Vojaštvo je patroliralo in stražilo javna poslopja. Na več krajih je bil parni tramvaj poškodovan. Med ljudstvom so se od strani židov razširjala pretirana poročila o grozodejstvih v Petrogradu, kar je pospeševalo razburjenje.

V nedeljo je razburjenje naraščalo. Izgredniki, a večinoma sodrga, je udirala v prodajalne in je oropala. Istotako so vlomili v erarno žganjarnico in jo oropali. Med razgrajači, policijo in vojaštvom je prišlo do spopadov. Znani angleški list „Daily Mail“ poroča, da so ruski huzarji na cesti pojezdili angleškega podkonzula in ga s sabljami nevarno ranili. Ta vest se je izpričala kot izmišljotina. Na večer v nedeljo so razgrajači razbili več svetilk.

Najnovejša poročila pa se glase, da je dosedaj že nad 300 mrtvecev in da je položaj strašen. V štrajk so stopili tudi pismonoše.

V Samari so začeli stavkati uslužbenci Zlatoust-železnice.

V Saratovu so ustavili delo uslužbenci tramvaja. V šoli so se učenci branili udeležiti se pouka, a prišedše iz šole so mlade razgrajače napodili kazaki s svojimi korobači.

V Radomu so se baje vršile krvave reči. (Radom je največje pokrajinsko mesto ruske Poljske, kjer se nahajajo velike tovarne za jeklene izdelke.) Vojaštvo in policija so se zaman prizadevali zabraniti izgredne. Iz vrst demonstrantov so padali strelji. En stotnik in en drugi častnik sta bila ustreljena. Na to je podrl en častnik žendarmerije izgrednika, ki je ustrelil oba častnika, z enim strelom na tla, en drugi vojak ga je pobil s kopitom puške, da je obležal mrtev. Na to so se izgredniki razšli. Spopadi pa so trajali še dalje in je bil usmrten še en častnik. Fanatizovana druhal je rabila tudi dinamit. Nekatera poslopja so razdrili z dinamitom.

V Moskvi je bilo do 28. m. m. do 100.000 delavcev v štrajku. A prizadevanju merodajnih faktorjev se je posrečilo, delavce zadovoljiti. Danes je v Moskvi zopet mir.

Pop Gapon — žid.

O fanatičnem popu Gaponu, ki je delavstvo v Petrogradu zapeljal, da se je postavilo pred morilne cevi vojaštva, se je razširila vest, da je navaden žid. Ta človek, ki je na stotine delavskih žrtv zapeljal v smrt, se je pri prvi salvi vojakov vrgel na tla in potem po vseh štirih lezel čez cesto v neko vežo, kjer se je — skrtil. Zaman so ga iskali pristaši, a ko so ga konečno našli skritega, so mu obrnili hrbet in ga kleli.

V splošnem se je mej delavstvom spremenilo mnenje, ker je spoznalo, da je bilo samo orodje zapeljivcev.

Petrograjske šole zaprte.

Vsi dijaki petrograjskih vseučilišč so sklenili, da z delavstvom solidarno nastopajo. Vseučilišče in druge šole so zaprli.

Poljaki in revolucija.

Krakovski „Czas“ piše glede dogodkov iz Varšave, da se hočejo Poljaki vseh strank zavzeti za to, da se ohrani mir, ker hočejo doseči svoje pravice postavnim potom. Vse te nemire da so improvizirali ruski uradniki, ki hočejo vrh svojih krivic si zdaj še pridobiti lavorik. Nevarna je na Poljskem edino mednarodna (židovska) socialna demokracija, katera hujska na izgredne in preti z velikim prelivanjem krvi v Varšavi.

Dr. Lueger in dogodki v Rusiji.

Na nekem shodu krščanskih socialistov na Dunaju je omenil dr. Lueger tudi dogodkov v Rusiji. Mej drugim je dejal: „Revolucijsko gibanje na Ruskem ni nič, ko špekulacijsko spletkarjenje judov. Judje hočejo izkoristiti sedanji kritični položaj Rusije za svoje namene: namreč za dosego popolne židovske svobode v Rusiji. Tako so delali judje tudi v Avstriji leta 1848. Ako se spomnimo naše revolucije, vidimo, da je tekla avstrijska kri edino le za koristi židov. Nekaj tacega se pripravlja tudi v Rusiji in le želiti je, da bi Rusija prišla srečno iz zvito nastavljenega židovske mreže. Meni so Rusi simpatičen narod, — a velik razloček je med ruskim narodom in med ruskimi judi. Ako judom kaj ni vseč v Rusiji, naj se pobero kam drugam, samo Avstriji naj prizaneso s svojim obiskom!“

* Za eno prihodnjih števil preskrbimo kak prevod njegovih del.

Veliki knez Mihael o nemirih na Ruskem.

Neki sotrudnik najbolj razširjenega francoskega lista „Petit Parisien“ je imel te dni pogovor z ruskim velikim knezom Mihaelom, ki biva zdaj v Parizu. Knez je dejal, da vedenje večine francoskih listov nasproti carju Nikolaju v vsakem oziru obžaluje. Ti francoski listi so vse brzojave in izmišljena poročila o dogodkih pridno in s slastjo ponatiskavali iz angleških listov. To pa je napravilo izreden učinek na Ruskem. Knez vidi v tem početju francoskega časopisja ošt, naperjeno proti francosko-ruski dvoezvezi in pa kot morebitno dejstvo, da sedaj vladajoči glasovi v francoski javnosti nikakor niso na strani monarhične Rusije, marveč da soglašajo z elementi, ki hočejo prekucniti državi red.

Rusko-japonska vojna.

Okoli milijon vojakov in približno 3000 topov je koncentriranih sedaj na bojišču. Toda oster mraz in snežni zameti ovirajo, da bi se operacije mogle živahneje razvijati. Odločilna bitka, ki se je obetala z napadom Kuropatkinovim na japonsko levo krilo, je sedaj nemogoča. Po poročilih vojnih poročevalcev soditi so imeli Rusi 26. pr. m. pri Putilovskem griču popoln uspeh. Odbili so Japonce na celi črti, a pri tem imeli okoli 1000 ranjencev. 27. pr. m. se je boj nadaljeval. Grmenje topov je bilo strašno. Japonci so se umaknili iz dveh vasi, ki so jih Rusi zasedli. 28. pr. m. se je boj še nadaljeval in so se Japonci pomaknili še bolj proti jugu.

Japonski zmaj.

27. pr. m. spustili so Japonci papirnatega zmaya v ruske vrste, na katerem so s podobami kazali, kako lepo se ravna na Japonskem z ruskimi ujetniki.

General Miščenko ranjen.

V bitki pri Sandepu je bil general Miščenko na nogi ranjen, a je kljub temu ostal ob fronti. Zavzetje te utrjene vasi stalo je Ruse 24 oficirjev in 1600 mrtvih in ranjenih.

Poročilo maršala Ojama.

Maršal Ojama je v Tokio poročal sledeče: Sovražna artilerija je 28. pr. m. obstreljevala desno krilo in centrum japonskih vrst, a je bila odbita. Na levem krilu zavzel je japonski oddelek Liataoku in Lichiaofeng. Dva druga oddelka sta zasedla Heikontai in Sakpao in pregnala sovražnika.

500 Rusov ujetih.

Isti gostobesedni Ojama poroča nadalje, da so se Rusi, stoječi v smeri Liataoku in Heikaitai na desni breg reke Hunho umaknili. Japonske čete so jih zasledovale in pri tem ujele 500 mož.

Ruske izgube.

„Daily Telegraph“ poroča z dne 31. pr. m.: Kuropatkinove operacije so se končale z velikim porazom. Ruske izgube v bojih od 25. do 29. pr. m. se cenijo na 36.000 do 42.000 (?) mož. Rusi so pustili na bojišču 10.000 mrtvecev.

Ruski neuspehi na bojišču brezdvomno močno uplivajo na notranji položaj Rusije.

Ruske bojne ladje poškodovane.

Iz Sebastopola se poroča „Daily Chronicle“, da je Roždjestvenskijevo brodovje zadela velika nesreča. Tri bojne ladje je ciklon tako hudo poškodoval, da na nadaljevanje vožnje za dolgo časa ni niti misliti.

Po volitvah na Ogrskem.

Znamenit preobrat se je izvršil na Ogrskem pri zadnjih volitvah v državni zbor. Zmagala je takozvana neodvisna stranka ali bolje rečeno: stranka ogrskih revolucijonarjev s Košutom na čelu. Izid volitev je bil ta: 160 liberalnih, 163 pristašev Košuta, 24 desidentov, 13 za Banffyja, 26 ljudske stranke, 4 divjaki, 7 neogrskih narodnostij. Poraz vladne liberalne stranke je torej silen, v kratkem mora odstopiti dosedanji ministrski predsednik Tisza in nova vlada bode nastopila v smislu politike revolucijonarca Lajoša Košuta.

O naslednjih te volitve na Ogrskem za bodočnost že danes govoriti, bilo bi skoro prezgodaj. Združena opozicija s svojim voditeljem Košutom še menda sama ne izmeri teh posledic. Le to je gotovo in s tem se revolucijonarec in zakleti sovražnik Avstrije, Košut, tolaži, da je spravil Ogrsko na tir, na katerem jo je hotel imeti, — na tiru namreč, ki pelje — proč od Avstrije!

Utis ob izidu ogrskih volitev na naše parlamentarce je različen. En del je z njimi zadovoljen, drugi ne. En del smatra dogodek na Ogrskem za potreben, ker vodi k ločitvi od Avstrije, katera ločitev da se več zadržati ne da. In ločitev obeh državnih polovic pomeni za nje razpad Avstrije, kateri razpad se po njih mnenju tudi „več zadržati ne da“. To so stranke, katere so zapisale na svojo zastavo istotako parolo: „Proč od Ogrske!“ in ki so bile proti vsaki nagodbi z drugo državno polovico.

Ali to je le manjšina med onimi, ki vidijo v izidu volitev na Ogrskem votum za državno ločitev. Drugi pa, ki obžalujejo ta izid, stojé na stališču, da se razvoj stvari, ki se sam ob sebi umeje, sploh ne sme zadrževati, marveč da se pusti, kakor narava stvari hoče. In „narava stvari“ hoče, da dožene Košut svojo komedijo z ločitvijo Ogrske od Avstrije in s tem seveda pospeši razpad dualizma, — onega dualizma, ki je kot delo Bismarckovo bil ustvarjen za potujčenje ogrskih Slovanov in za ojačenje nemštva v ogrski državni polovici.

Ako se Košutu njegova namera posreči, tedaj bi lahko rekli, da je Košut — „dober Slovan“, ne samo po imenu, marveč tudi po mišljenju. Nam vsem avstrijskim Slovanom je bridka zavest, da je dualizem naša nesreča, odkar obstoji. „Vitežka Ogrska“ nas vsa leta dualizma ni samo izkoriščala gospodarski, vsled česar leži danes na tleh naš kmečki stan, tlačén po neznosni konkurenci iz Ogrske, marveč tudi naš političen položaj je grozno trpel ob zaslombi monarhije po „cesarju in državi zvestih“ sinovih Arpada. Na Dunaju so poznali le „vitežke Madjare“ in bili zaljubljeni vanje do ušes, — in zgolj madjarskega „vitežtva“ niso videli Slovanov, ki s svojim vitežtvom niso samo oteli države pred ogrskimi Mongoli l. 1848., marveč ki so sploh najzanesljivejša opora „mile Avstrije“ v vseh njenih kritičnih trenutkih.

Ogrski eigan je bil interesantna prikazen na Dunaju, ki se mu je divilo veliko in malo, a za Čeha in Hrvata so imeli ti „gentlemen“ le pomilovalen posmeh. Od te antipatije nasproti svojemu rešitelju Slovanu in od te simpatije za „ogrskega cigana“ je tudi prihajalo, da se je Madjarom storilo vse, kar so hoteli, da se jim je dalo celo — kri od srca avstrijskih narodov, a da se je Slovana preziralo od gležnja do temena. Saj Slovanov ni bilo treba, dokler so jim ležali v objemu „vitežki Madjari“! No, ti vitežki Madjari pa so se polagoma preobjedli dunajske ljubezni, kakor razvajena koketa in misliti so začeli zopet — po svoje. Danes že prihaja Dunaj do spoznanja, kako dobra bi utegnila biti slovanska zvestoba v slučajih madjarske nezvestobe. Danes so pričeli na Dunaju nemirno pogledovati tja preko Litve, kjer se kupičijo črni oblaki kakor pošast iz leta 1848.

Kaj, ako bi prišel zopet čas, ko bi bil dobrodošel — nov Jelačić!? Na svetu je vse mogoče in mi Slovani Avstrije imejmo odprte oči! Resnično je, da Ogrska sama na sebi brez Avstrije ne more obstati. Ako bi se izvršila ločitev mirnim potom, mogla bi biti ločitev za v prvo le gospodarskega pomena. A že v tej ločitvi bi Ogrji spoznali, da je njih samostojnost le takrat mogoča, ko gre na stroške Avstrije in ni izključeno, da bi zopet iskali povratka v stare razmere, v katerih se je mastilo madjarsko magnatstvo in židovstvo — na škodo narodov tokraj Litve.

Toda danes se zdi, da je na igralni deski ogrske politike še nekaj drugega, nego „samostojnost Ogrske“. Zdi se namreč, da Velikomadjari sanjajo celo o razširjenju ogrskih mej do Jadranskega morja, do Save in Drave in Dunava in da so pripravljene te meje risati na zemljevid s — človeško krvjo.

Med onimi, katerim je „nesreča Rusije“ zmešala pamet, so tudi ogrski revolucijonarci. Tudi ti računajo z možnostjo, da Rusija ne bode več mogla braniti avstrijskih Slovanov, kateri že danes ali jutri utegnejo priti — med dva ognja, na jugu in severu. V takem trenutku, menijo madjarski šovinisti, bi ne izdalo nič tudi deset Jelačićev.

Ali bodi, da so to le kombinacije, ki pa so več ali manj opravičene v očigled optimizmu Košutove stranke. Veliko bližje resnici se utegnemo vendar le nahajati, ako trdimo, da so za Dunaj nastopili trenutki, ko bode spoznal, da je moč in obstanek monarhije le v njenih Slovanih.

„Avstrija mora postati še bolj slovanska država“, je trdil sam bistrovidni Bismarck. In moč je imel prav.

Avstriji za v prvo ni treba škiliti proti Srbiji in iskati tam doli cilja, ki jej ga rišejo dunajski

židje, marveč njena zadača bodi najprej vtelesenje državne misli združenja Dalmacije s Hrvatsko in ustanovitev nove močne trdnjave na našem jugu, izvršitev Napoleonove ideje o samostojni Iliriji in pa — samostojnost Češke!

Ta stvaritev bodi pred očmi Dunaju za bodoče dni in ta stvaritev bodi ideal avstrijskim politikom kot nadomestilo za trhli avstro-madjarski dualizem, na katerem, ako se kmalu ne razdrobi, pogine Avstrija in njeni narodi.

To so perspektive, ki se nam vsiljujejo danes po izvršenih ogrskih volitvah, ker smemo biti prepričani, da uspeh teh volitev ni bil izvojevan le za oslovsko senco, marveč da ima pomembno politično ozadje.

Revolucija na otoku San Domingo.

Listi poročajo, da je na omenjenem otoku izbruhnila revolucija. V mestu enacega imena se baje vrše dan na dan krvavi spopadi mej vladnimi pristaji in revolucijonarci. Ameriška križarka „Dixie“ je priplula pred St. Domingo z nekaj sto mož pomorščakov.

Štajersko.

V zadevi celjske slovenske gimnazije.

Zadnja „Vahtarica“ se je v prorogljivem tonu drgnila ob slovensko šolstvo, ki po njenih nazorih služi le slovenskim prvakom v njihove prekucijske namene, v resnici pa da je za naš narod na Dolenjem Štajerskem bolje, ako se uči nemški, slovenske šole pa pusti prvakom.

Da celjski nemški iz Berolina subvencionirani revolver-list vedno izziva in namenoma žali naš narod, temu se ni čuditi. A v nekem pogledu pa bi „Vahtarici“ kmalu priznali nekoliko razsodnosti.

V isti številki se list norčuje iz Slovencev, češ, da zahtevajo slovensko gimnazijo v Celju, zadovoljiti pa se hočejo z ljudsko šolo v Žalcu. — No, ljudska šola je eno, gimnazija pa drugo!

Pa to ni, kar smo hoteli povedati v teh vrsticah, Ravnokar prihaja v javnost vest, da bi bil dr. Dečko vladi prodal v Gabrjah pri Celju stavbišče za slovensko gimnazijo. Proti takemu ravnanju dr. Dečka pa je sklep shoda zaupnih mož, z dne 10. aprila 1902, vsled katerega se Slovenci ne odmaknejo iz Celja za nobeno ceno in vztrajajo na svoji zahtevi, da vlada ustanovi slovensko gimnazijo v Celju in edino le v Celju. Ako je torej dr. Dečko proti sklepu shoda zaupnih mož na svojo roko prodal — in seveda dobro prodal! — vladi svoj svet v Gabrjah za zgradbo slov. gimnazije, potem ne vemo, kako naj označimo tako ravnanje drugače, ako ne z brezobzirno sebičnostjo!

Sicer pa v tako važni zadevi pač ne more odločevati poedinec in dvomimo, da bi se to, za štajerske Slovence nad vse važno vprašanje moglo rešiti brez vednosti zastopnikov vsega slovenskega naroda na Spodnjem Štajerskem.

Želeti je, da se ta zadeva čimprej pojasni slovenski javnosti.

Iz Savinjske doline. (Važen izum celjske „Vahtarice“.) V Celju izhajajoči politični „Hans Jörgel“ si vsakokrat privoščil kako eminentno slovensko zadevo ter jo obdelava do kosti. Pri tem pogreva že stokrat v nemških čeljustih prežvečene fraze na način, da človeku vzbuja smeh in pomilovanje. Pisarji v „Vahtariem“ uredništvu, ako jih ima, so v stalni zadregi za gradivo tega neobdignega časnikarskega cigana, zato si pomagajo, kakor vedo in znajo. V številki od 22. pr. m. si je to revše zopet privoščilo naše šolsko in vseučiliško vprašanje. Gledé slovenskih ljudskih šol pravi, da jih ljudstvo ne zahteva, da med ljudstvom sploh ni želje po boljši izobrazbi itd., marveč da slovenske ljudske šole rabijo le prvaki kot pretvezo za svoje politične hujskarije. Tudi o slovenski literaturi pravi, da je ni več, kakor za en ročni kovček — mislil je na izrek Anastazija Zelence! — Ali vse te in enake šale nimajo za nas toliko veljave, kakor tu izrečeni nazor „Vahtarice“, da Slovenci s svojim poldrugim milijonom prebivalstva nismo noben narod, ki bi smel zahtevati — vseučilišče. Da se politiki pri „Vahtarici“ tako daleč spozabijo, tega smo Slovenci sami krivi s svojim — partikularizmom! Ker se vedno le sklicujemo na svoj mali narod — se nam očita, da sploh nismo noben narod. Vse kaj drugega bi torej bilo, ako bi se Slovenci smatrali za Slovane in kot del velike dvesto milijonske slovanske družine! Potem bi imeli ti politiki pred nami respekt, katerega nam „narodiču“ zdaj odrekajo.

Rusija po številu narodov in stanov. V Rusiji je najmočnejše zastopan kmetijski stan; kmetov šteje Rusija 111 milijonov. Za njimi so prvi nomadi, t. j. narod, ki se preživlja ob čredarstvu, preseljujejo se iz kraja v kraj. Nomadov je v Rusiji 16.497.509. Za njimi so obrtniki, ki štejejo 10.121.544 oseb. Za tem pride plemstvo, ki šteje 843.462 članov, dalje uradnikov 562.308, in duhovnikov 702.885.

Snežen umetnik. V zadnjem času je v gorenji Italiji padlo veliko snega. Ta sneg pa je izkoristil sloveči kipar Canessa v Genovi za svojo umetnost. S pomočjo nekaterih svojih učencev se je podal na cesto ter ondi modeliral celo vrsto kipov iz snega in sicer v naravni velikosti. Na najlepšem trgu mesta stoji cela galerija umetniških del Canesse iz snega in občinstvo čudom občuduje trg, ki se je na ta način izpremenil v pravcato umetniško dvorano.

En milijon stroškov zaradi enega roparja. V Siciliji se je pojavil nov nevaren ropar, učenec in naslednik zloglasnega Musolina, z imenom Varsalona. Že leto in dan si prizadeva laška vlada, da bi ga dobila v pest, a zaman! Išče ga policija, žandarji in vojaštvo, a Varsalona ima pod klobukom ono slavno „koreninico pomorskega kanarčka“, s pomočjo katere se stori nevidnega uprav pred očmi svojih preganjalcev. „Corriere della Sera“ je izračunal, da je vlada preteklo leto izdala en milijon lir za lov na Varsalona, ki se klati po pogorju okrog Messine. Ti izdatki se porazdele na transporte vojaških čet in njih utaborjenje na raznih krajih, na posebne vlake, ki vozijo vojaštvo, pojačenja žandarmerijskih postaj, za nagrade tajnim policistom in na — križarke in torpedovke ob siciljskem obrežju. Intrigant Varsalona se smeje v pest laški vladi, ki bi bolje storila, da izmeče te milijone za stradajoče!

Novo sredstvo za ozdravljenje nevrastenije ali „skrajne nervoznosti“. Pariški zdravnik dr. Regnolt je zasledil, da je za ozdravljenje skrajne nervoznosti najboljšo sredstvo — tekanje. To sredstvo je našel na Japonskem, kjer so se vojaki urili za vojno z Rusijo, o katerih so slutili že naprej, da bo treba mnogo — teči. Pa tudi neke vrste tekačev je videl na Japonskem, kateri nadomeščajo — fijakarske konje. In ti ljudje so jako krepki in zamorejo več ur dolgo teči in vleči težo, ne da bi se utrudili. To vztrajnost dosežejo s tem, da pri vaji vtaknejo palec med oba komolca za hrbtom, tako, da morajo prsi biti izmaknjene naprej. Kolena pa izpogibajo močno od sebe, dočim vzdigajo noge le malo od tal. Na ta način porabijo le malo moči in se jako utrdijo. Dr. Regnolt je ta način tekanja vpeljal na svojem zdravilišču v Parizu in upa doseči mnogo uspeha.

Japonci hočejo rasti. Po zavzetju Port Arturja je Japoncem začel rasti greben. Hkratu so se zavedli, da so „velik narod“. Da bi postali tudi zares veliki, t. j. da ne bodo več prithkavei, se je na predlog japonskih zdravnikov odločil Mikado, podreti vse dosedanje — šolske klopi in nadomestiti jih z novimi, na katerih učenci ne bodo več sedeli s prekrižanimi nogami. Zdravniki so mnenja, da je tako sedenje šolskih otrok dosedaj oviralo rast Japoncev.

Kako so plačani francoski ministri. Poslanci in senatorji na Francoskem dobe za svoje „delovanje“ nekako odškodnino, a ministri plačo, ki znaša 60.000 kron na leto, mesečno torej 5000 kron, ki jih vsakega 30. izplačajo blagajne ministrstev. Po starem običaju se ministrom njih dohodek izplača v popolnoma novih bankovcih in novimi zlati. Ministri, ki so obenem senatorji, dobe k svoji plači še senatorsko nagrado, kar znaša mesečno skupaj 5700 kron, na leto 69.000 K.

100.000 kron za en — nagelj. Nevjorski milijonar Pierson je kupil nagelj, za katerega je plačal gori omenjeno svoto. Ta — nagelj izvira od onega „slavnega“ nagelja, za katerega je svoj čas Bostonski milijonar Lawson plačal 150.000 kron. Samo v barvi sta si cvetici različni. „Piersonov karantilj“ je bel z rožnatimi črtami. Lawsonov je bil pa rožnate barve. Nevjorski proletarci pa pravijo, da bi bil Pierson veliko bolje storil, ako bi bil teh 100.000 dal prezebojočim in stradajočim mesta New Yorka, katerih je na tisoče.

Plače v Ameriki. Kdor hoče vedeti, kaj so velike plače, mora pogledati v Ameriko. „Petit Parisien“ je izvedel, da je v „deželi dolarja“ prava sreča biti uradnik; to pa posebno na velikih ameriških denarnih ter industrijskih podjetjih. Sir Clinton Dawkins, ravnatelj sloveče banke Morgan in drugovi vleče en milijon 50.000 kron letne plače in je najboljše plačan uradnik Amerike, samo znani Cecil Rhodes, ravnatelj „Consolidated Goldfields“ v južni Afriki je imel še večjo plačo, namreč dva milijona kron na leto. Aleksander Mac Donald, tajnik „Standard Oil“ trusta ima en milijon kron plače. Predsednik največje zavarovalnice na življenje ima 800.000 kron, kemik „Sügar“ Trusta (t. j. sladkornega sindikata) ima 500.000 kron. Nekdanji delavec Carnegiejevih livarn v Pittsburgu, zdaj vodja teh delavnic ima 100.000 kron plače. In tako dalje 20—30.000 kron na leto.

„Kupček ljudij.“ Vseh ljudij na zemlji, vračunši one, ki so padli v rusko-japonski vojni, je na naši zemlji okroglo 1.400.000.000, t. j. en tisoč štiri sto milijonov. To število ljudij, ki je raztreseno po celi orjaški obli naši zemlji, pa bi šlo komodno na sedaj zamrznjeno površino jezera Bodensee, tako da bi lahko stali drug poleg drugega. Na vsako osebo bi prišlo prostora en štirjaški čevelj. Ljudje bi se niti ne gnetli preveč. Ako bi se pa pod njih težo led udril in bi se vsa masa ljudij pogreznila v ta mrzli grob, pa bi ne vstalo vode ob kraju več

nego za šest palcev. Ta imenitni račun je napravil nek nemški profesor v Monakovem — v svojih prostih urah. Iz njegovega računa sledi, da ni prav nič preveč ljudij na svetu in je s tega stališča popolnoma odveč vojna na Daljnem Vztoku.

Za varstvo las. Angleški naravoslovni list „Nature“ prinaša zanimivo razpravo glede varstva las na glavi. Navseti, ki jih v njem daje, so vredni, da jih podamo svojim čitateljem. — „Ne bodite vedno pokriti!“ svari list. „Vzrok, da prerano izpadejo lasje, tiči v tem, da moški, — ker le o moških je tu govora — hodijo preveč pokriti. Pokrivalo škoduje lasem na trojen način: prvič jim odteguje moč solnčne svetlobe, drugič zadržuje prezračenje in tretjič gibanje v vetru. Arterije (žilice), ki prehranjujejo kožo na glavi, se stiskajo in ne dobivajo dovolj hrane. Da! pokrivalo ni nič ko za vzgojo mikroorganizmov, ki žro lasel! Zadrževanje solnčnih žarkov, prevelika para, ki se napravlja pod pokrivalom — vse to so reči, v katerih te škodljive glive vzpevajo. Razun tega so tudi razne bolezni v koži, katere ukončujejo korenine lasem in provzročajo, da lasje kmalu izpadejo. Ni pa izključeno, da baš take bolezni provzročajo prevztrajna nošnja pokrivala. Ako je prej ali slej pričakovati, da moda odpravi nošnja klobukov, bodo pri tem gotovo na dobičku moški, ker ženska pokrivala itak niso škodljiva rašči las. Razumno je pa že osobito, da se v tem oziru mnogo pozornosti obrača na otroke, da se jim omogoči krepka rast las. Neosnovano je, kar se splošno trdi glede „prehlajenja.“ Kaj je „prehlajenje“? Nič ko upliv raznih bakterij na organizem. Tudi trganje v glavi menijo nekateri, da se „dobi“ z odkrito glavo. Ta bojazen je popolnoma brez podlage, ako se pomisli, da je vendar precejšen del glave vedno nepokrit in pa, da so lasje sploh najboljše pokrivalo. Pač je potrebno varovati glavo pred uplivom premočnih solnčnih žarkov, v poglavitem pa skrbeti za zadostno snago.

Čegava bo?

(Slika iz domače vasi.)

Stari Modrin se ni malo jezil na svoje sosede. „Sami lenuhi, žganjarji, kvartopirei, postopači so!“ je tožil nekega pomladnega popoldne svojemu najboljšemu prijatelju in sosedu, staremu Logarju.

Ko je šlo vse v cerkev, pomignil je tovarišu izza mladih dni k sebi. Iz kleti je prinesel star polič bistrega Dolenjca, iz shrambe pa dobro posušeno meseno klobaso in hleb kruha, pa sta sedla k javorjevi mizi, ter začela prigrizovati, kolikor so jima dovolile malo ne brezzobe čeljusti, in prilivati.

Solnce je poslalo iz mej drevja pred hišo blagodejen žarek na mizo, kakor bi hotelo reči: pa se imejmo dobro, mi stari znanci! Maček se je spravil na čelešnik ter pomižekovaje pogledoval proti mizi, češ, kaj takega bi se tudi on ne branil!

„Na srečo starih časov ga izprazni, Luka!“ reče prijazno Modrin, naliže kozarec ter ga svečano postavi pred svojega soseda.

„Na tvoje zdravje, Šimen!“ vzklikne oni ter polagoma nese kozarec k ustom, pokusi, pogleda važno svojega smehljajočega prijatelja, na to pa tiho izprazni kozarec, da mu je teklo v grlo, kakor teče ob povodnji voda skozi skrito odprtino v klet.

„Ta pogreje, le ga!“ meni Modrin, sklene roke ter jih položi na mizo.

„Imam ga še dober polovnjak. Lani sem napravil dobiček pri živini, pa sem ga kupil od dobrega prijatelja doli na Dolenjskem cela dva polovnjaka. Vino je za starega človeka kakor nalašč.“

„Je, je, to kar čutim!“ odvrne Logar, zahrešči samodopadljivo ter se pogladi po telovniku, na katerem se je bliščala vrsta srebrnih gumbov.

„Glej, ali ni res? Na, še malo prigrizni! — Ali misliš, da bi se vse to moglo, če bi človek ne varčeval in ne gospodaril?“

„To pa že vem da ne!“ odvrne Logar in se loti lepodišeče klobase s svojim ostrim pipcem. „To pa že vem, da ne! Ali si more še kdo tukaj na Rebru privoščiti kaj takega? Prav nobeden!“

„O, pač, seveda si privoščijo, — pa v krēmi!“ odgovori Modrin in okoli usten se mu napravi ponosno-zaničljiv smehljaj.

„Kako pak, v krēmi! Če hoče kdo pokusiti klobase ali si privoščiti vina, mora iti v krēmo, tam pa drago plačati. Kje pa jemljo, da plačajo? Ne prisluzijo ne, prihranijo ne, — pa ugani, kje jemljo?“

„I, no — saj ima krēmar kredo!“

„Tako je! Ta-le mladi Klemenšček je pravi peklenšček za take dobre gospodarje. Ta je že popisal veliko kredo na vrata svoje krēme! Čez leto in dan pa zapoje bobenček in kdo je kupec? — Klemenšček peklenšček! Tako je spravil v žep tam-le Lesjaka, pa bo spravil tudi Komarja in njegovega pajdaša Krivca, s katerim sta na cesti vse noči, in stal!“

„No, Bog nam prizanesi, pravim! Namesto da bi še kaj ostalo pod domačim krovom, — pa še krov gre! Žalostni časi se nam bližajo, prijatelj!“

„Kaj žalostni! Jaz pa pravim: še bi šlo in če bi ljudje imeli pamet. Naše kmetije bi še nko bi znali pridobiti. Samo se ne bo. Pa za pečjo žati in z mačkom se pogovarjati, koliko miši je trgal, ali počepati v krēmah in žganjarnicah, — tega pa ne more biti kaj prida.“

„Prav praviš, Šimen, in tako je! Jaz mojega enomer svarim in učim, — pa kaj hočeš, ta dru — ta družba!“ pritakne zdaj Logar, pogleda s okno ter se premakne na stolu.

„Tvoj Tonček je že še, — malo drugačeta vendarle, kakor drugi tukaj na Rebru, tako mislim meni Modrin in natoči iznova kozarec.“

„Pij, Logar, pa ga še en poliček, ko sv take volje,“ pripomni in pohiti s steklenico iz nate.

Logar ostane za trenutek sam, se obrne strani ob mizi, eno roko položi kraj mize, da malo visela čez rob, a drugo položi na stegno s v irhovino stisnjene noge. Tako sedeč nekaj poljuje, pokimuje z glavo ter gleda v kot za duri, je ležal pozabljen kupček smeti in zopet pokim. Kaj pa je premišljal, tega bi si ne bil upal povedati svoji dobri ženi Meti doma. Tako nekaj sknostnega je bilo.

V tem se vrne Modrin s polnim poličem in postavi precej trdo na mizo, kar je bilo dokaz, da duhovi prvega poliča že uplivali na krepost dovoljnega kmetiča.

„Pa pravijo ljudje: omoži Lenčiko! Kaj sam, vzemi si pridnega pomočnika, pa take reče kar izlepa Modrin ter iznova prisede k Logarju pa je pri teh besedah svojega soseda nekako vroče postalo, da je zarudel ko vino v pol. Kaj takega bi ne bil pričakoval ta-le hip, ker s kim mislimi, ki so ravnokar letele preko njegove možgan, hotel bi biti za vprvo pač še — osamljen!“

Ali kar je, to je in kar se zlepa prične, mora tudi zlepa končati, ali pa nič!

„Omoži jo, če jo imaš s kom! Takim-le godarjem pa mojo hčer?! Da mi požene v par let kar sem s težo prigospodaril? Da na zadnje še mensček položi svojo široko dlan na moj krov? boš! Z Lenčiko sva zadovoljna in dobro mi godinji. Ko pa pride čas, pa greva v tretjo vas, po kega, ki bo za nas!“ pritegne Modrin, a njegov ga je izdal, da ni mislil tako, kakor je govoril.

To je tudi čutil Logar, pa je dejal pred-se:

„Da bi ta ali oni rad na tvoje, to kar vem. slabega gospodarja deni na dobro kmetijo, to je ta kakor garjevo ovco v zdrav hlev! Zdaj me pa slušaj, Šimen, kaj ti povem.“

„Le kar govori, pa še malo prilij, — kar po kar imaš, Luka!“ sili Modrin dobrotljivo, a Logar reče velevažno:

„Dva bi jo rada, tvojo Lenčiko, in tukaj st Rebri — —“

Kakor bi ga nekaj zbudilo, se izmakne Mod na stolu in začne debelo gledati tovariša.

„Dva, praviš, kar dva?! Mojo Lenčiko! Kaj pa sta in jaz da nič ne vem!“

„Jaz pa vem dobro, da sta dva. Izveš pa ti prav kmalo. Svetujem ti pa tako-le, Šimen: tiste jo daj, ki bo gospodar po tvoji volji!“ izreče Logar in vstane, Modrin pa ga potegne nazaj na klop reče bolj zamišljeno:

„Takisto prav govoriš, Logar! Naj le povpre eden ali drugi, tako mu povem: Tisti, ki bo gospodaril po moji volji, tistega vzamem za zeta.“

S tem sta oba moža in dobra soseda pretrg svoj pomenek in Logar se je odpravil proti domu. Ljudje so pa tudi že prihajali iz cerkve in polagoma bližali prijazni vasi pod Holmom.

(Konec prihodnjic.)

Razglas.

Osemtedenski mlekarski tečaj

priredi

c. kr. kmetijska družba kranjska dogovorno s kranjskim deželnim odborom v Logatcu

in sicer od dne 26. februarja do 22. aprila t. l.

Tečaj bo teoretično-praktičen ter se bo poleg spoznavanja in preiskovanja mleka poučevalo poglavito o izdelovanju mleka masla in sira.

V tečaj se sprejme le 12 udeležencev, ki dobe brezplačno stanovanje. Pouk bo brezplačen. Hrana si mora vsak udeleženec sam priskrbeti. Nekaterim nepremožnim udeležencem bo goče dati podpore 50 do 60 K za ves tečaj.

Prošnje za sprejem je poslati

do 20. februarja t. l.

na podpisani odbor. Prednost za sprejem bodo imeli tisti, ki že v kakšni mlekarni delali, oziroma tisti, ki jih pošljejo mlekarske zadruge.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske
V Ljubljani, dne 31. januarja 1905.